

FinanceEstonia arvamus Tsiviilkohtumenetluse seadustiku jt seaduste muutmise eelnõule

FinanceEstonia on Eesti finantssektori katusorganisatsioon, mille eesmärk on toetada Eesti finantssektori arengut, innovatsiooni ja finantsteenuste eksporti. Seisame selle eest, et Eestisse tekiks uusi finantsvaldkonna ettevõtteid, loodaks uusi kõrge lisandväärtusega töökohti ning kohalik kapitaliturg pakuks Eesti ettevõtetele täiendavaid finantseerimisvõimalusi. Esindame oma töös ja tegemistes enam kui 90 finantssektoris tegutsevat ettevõtet.

Allpool toodud Tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise eelnõud (edaspidi: **eelnõu**) puudutava tagasiside ja ettepanekutega soovime aidata kaasa vastutustundlikule laenamisele ja seeläbi nii tarbijate turvatunde kasvule kui ka Eesti majanduse arengule. **FinanceEstonia rõhutab, et toetab igati eesmärki suurendada tsiviilkohtumenetluse efektiivsust ja tagada tarbijate kaitse, kuid leiab, et mitmed kavandatavad muudatused neid eesmärke paraku ei toeta, ega ole kooskõlas õiguskindluse, menetlusökonoomia ja proportsionaalsuse põhimõtetega.**

Alljärgnevalt esitame arvamuse, mis põhineb tagasisidet andnud FinanceEstonia liikmete enamuse ühtsetel seisukohtadel ja mis on liigendatud järgmiselt:

- A. üldised seisukohad eelnõuga kavandatud muudatuste eesmärgi ja tagajärgede osas;
- B. seisukohad eelnõu 9 peamise muudatuse ploki osas, mille suhtes tagasisidet küsiti;
- C. seisukohad konkreetsete eelnõu sätete sõnastuse osas, mida kavandatakse.

A. Üldised seisukohad eelnõuga kavandatud muudatuste eesmärgi ja tagajärgede osas

Eelnõu seletuskiri toob peamise motiivina esile *kohtute töökoormuse vähendamise* ning *kohtumenetluste tõhustamise ja kiirendamise* vajaduse, sest tsiviilasjade arv ja menetlusajad on kasvanud, koormates kohtunikke üle. Seega on seadusandja taotlus optimeerida menetlusi viisil, mis hoiaks ära kohtute ülekoormust ja pikalevenivaid vaidlusi. Tarbijakrediidinõuete osas rõhutatakse ka tarbijakaitse tugevdamist – seletuskiri märgib, et muudatuste eesmärk on takistada tarbijakrediidilepingute alusel ülemääraste (liigselt kõrgeid intresse või tasusid hõlmavate) nõuete esitamist maksekäsu kiirmenetluses ning vältida formaalse menetluse kuritarvitamist võlausaldajate poolt.

Eelnimetatud eesmärgid on kahtlemata legitiimsed, kuid eelnõuga kavandatu tegelik mõju osutub FinanceEstonia hinnangul nimetatud eesmärkidele hoopis vastupidiseks. Esmalt, *kohtute töökoormuse vähendamise* asemel toob muudatus eelduslikult kaasa hoopis **kohtute töökoormuse kasvu**. Põhjus on praktiline: kui krediidiandjad ei saa enam maksekäsu kiirmenetluses lepingust tulenevaid intresse ja viiviseid nõuda, puudub neil motivatsioon üldse kiirmenetluse teed kasutada. Seletuskiri eeldab küll, et edaspidi esitataks maksekäsu avaldusi "kaalutletumalt ja kvaliteetsemalt", kuid tegelikkuses viib piirang kõigi eelduste kohaselt selleni, et krediidiandjad pöörduvad pigem **hagimenetluse** poole, kus saab kogu nõude (sh lepingulised intressid ja tasud) täies mahus läbi vaielda. Hagimenetlus on aga oluliselt ajakulukam ja töömahukam nii kohtule kui ka menetluse pooltele, sh tarbijale.

Statistika kinnitab, et ainuüksi 2024. aastal esitati Eesti kohtutele ligi 20 000 maksekäsu avaldust tarbijakrediidi asjades, samas kui hagimenetluses lahendati samal ajal vaid 2669 tarbijakrediidi hagi. Kui isegi pool sellest maksekäsu mahust (ca 10 000 asja aastas) suunata hagimenetlusse, kasvaks tarbijakrediidihagide arv umbes 15 000-ni aastas – see on mitu korda üle kohtute senise võime asju lahendada. Seletuskirja eesmärgile (kohtute töökoormuse vähendamine) mõjuks see katastroofiliselt: üle 12 000 asja jääks igal aastal lahendamata, ning juba ühe aasta lisakoormuse likvideerimine võtaks kohtutel üle viie aasta. Selline olukord **pikendaks menetlusaegu** järsult ja oluliselt ning on vastuolus eesmärgiga menetlusi kiirendada.

Praktikas on juba muudatuste ootuses analoogseid suundumusi näha. Nimelt on kohtud 2025. aasta maist alates osaliselt rakendanud eelnõus kavandatud sarnaseid põhimõtteid, mistõttu on maksekäsu kiirmenetluse avalduste arv tarbijakrediidiasjades märkimisväärselt vähenenud, kohati peaaegu nullini. Krediidiandjad esitavad nõudeid nüüd peamiselt hagimenetluses, mis tähendab paratamatult kohtunike töökoormuse kasvu. See areng **ei täida kuidagi** seadusandja kavatsust jagada vaidlused lihtsamate (maksekäsk) ja keerukamate (hagi) menetluste vahel – vastupidi, **koormus koondub hagimenetlusse** ning kiirmenetluse vormiline olemasolu kaotab tarbijakrediidivaidlustes oma mõtte.

Ka tarbijate endi seisukohast pole mõju üheselt positiivne. **Tarbijakaitse tugevdamine** eeldaks, et tarbija saab oma vaidluse lahendatud kiiremini ja õiglasemalt. Kavandatud muudatus aga *pikendab tarbijakrediidi vaidluste lahendamist* – kui vaidlus läheb hagimenetlusse, võib lõpliku lahendini kuluda aastaid, võrreldes maksekäsu menetluse mõne kuuga. Nii pikk aeg tähendab, et kui vaidlus lahendatakse tarbija kahjuks, siis tarbija jaoks kuhjuvad vahepeal ka viivised (isegi kui need on seadusjärgsed) ning menetluskulud. Hagimenetluses tuleb tasuda kõrgem riigilõiv ning tihti tuleb võlgnikul lõpuks hüvitada ka vastaspoole õigusabikulud, mis maksekäsu kiirmenetluses on üldjuhul väiksemad või puuduvad. Seega võib võlgnik lõpptulemusena sattuda **veel ebasoodsamasse olukorda** – ta maksab küll ehk madalamat intressi, ent kokkuvõttes suurema kogusumma (pika viiviseaja, kohtukulude jms tõttu). Seletuskirja rõhutatud *tarbijakaitse* eesmärk tõenäoliselt ei realiseeru, kuivõrd tarbija jaoks muutub vaidluse lahendamine hoopis aeglasemaks ja seega ka kulukamaks.

Praegune maksekäsu kiirmenetluse süsteem on loodud eesmärgiga lahendada väikesed ja selged rahalised nõuded kohtuniku minimaalse ajakuluga. Kui see tee krediidiandjatele sisuliselt suletakse, liiguvad nõuded hagimenetlusse, mis nõuab kohtult iga juhtumi sisulist läbivaatamist. Nagu eelpool toodud arvud näitavad, puuduvad kohtutel sellise juhtumite arvu käsitlemiseks vastavad ressursid. Tulemuseks pole mitte ainult üksikute asjade venimine, vaid süsteemne **menetluste venimine**. See on vastuolus tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) üldise mõttega, mille kohaselt peab kohus asja lahendama **kiiresti ja võimalikult väheste kuludega** (nt TsMS § 2 rõhutab menetluse kiiret ja õiglast läbiviimist). Eelnõuga kaasnev hagimenetluste tulv ohustab seda põhimõtet otseselt.

Toome välja, et maksekäsu kiirmenetlus kaitseb võlgniku õigusi juba praegu üsna tõhusalt, kui tarbijast võlgnik oma õigusi kaitsta soovib – võlgnikul on väga lihtne menetlus peatada, esitades kasvõi põhistamata vastuväide, ning edasine arutamine toimub juba hagimenetluses. Seletuskiri ise tunnistab, et maksekäsu kiirmenetluses on võlgniku kaitsemehhanismid olemas (võlgnik ei pea isegi detailset vastuväidet esitama – piisab mittenõustumise märkimisest, et maksekäsk ei muutuks jõustunuks). Seletuskirjast ei nähtu aga, miks need olemasolevad meetmed tarbijakrediidi juhtumite puhul ebapiisavad on. Kui probleemiks on näiteks tarbijate vähene teadlikkus oma vastuväite esitamise õigusest, võiks riik keskenduda võlgnike teavitamisele või lihtsustada vastuväite esitamist veelgi – mitte aga sisuliselt kaotada maksekäsu kiirmenetluse võimalus tarbijakrediidivaidlustes (mida

kavandatavad muudatused sisuliselt kaasa toovad). Samuti on maksekäsu kiirmenetluse üks **suur eelis** see, et ühtegi maksekäsku ei tehta ilma makseettepanekut võlgnikule kättetoimetamata ja temalt seisukohta küsimata (avalikku kuulutamist tarbijakrediidi võlgade korral kasutada ei saa). See tähendab, et nn "tagaseljaotsust" maksekäsu kiirmenetluses teha ei saa – võlgnik kas nõustub vaikides või reageerib.

Oleme seisukohal, et kavandatavad muudatused hakkavad *moonutama võlasuhete osaliste käitumismudeleid*. Eelnõuga tekib olukord, kus **kohtueelses ja kohtulikus menetluses kehtivad samale võlasuhtele erinevad reeglid**. Kui võlausaldaja tegutseb kohtuväliselt või inkassomenetluses, saab ta lepingu alusel nõuda intresse/viiviseid täies mahus (kooskõlas võlaõigusseaduse (VÕS) § 415 regulatsiooniga). Kui aga seesama võlg jõuab kohtusse maksekäsuna, kärbitakse nõuet automaatselt. Kui võlgnik teab, et viivitamine ei too talle kaasa suurt viivise- ega intressikoormat (sest lepingulist viivist maksekäsu kiirmenetluses niikuinii sisse nõuda ei saa, kui see ületab seadusjärgset viivisemäära), võib tal tekkida **motivatsioon võlgade tasumisega viivitada**. Praegu distsiplineerib kõrgem viivisemäär võlgnikku oma kohustusi täitma – ta teab, et iga viivitatud päevaga kasvab võlg. Kui aga viivitusintress on piiratud seadusjärgse (suhteliselt madala) määraga, on pikaajaline viivitus võlgnikule rahaliselt soodsam kui tänaste lepinguliste viiviste korral. Niiviisi kujundatakse süsteem, mis sisuliselt **soosib kohustuste rikkumist** ja laenu mitteõigeaegset tagastamist, isegi "premeerib" võlgnikku maksete edasilükkamise eest. See on ebaõiglane mitte ainult võlausaldajate suhtes, vaid ka nende tarbijate suhtes, kes oma kohustusi korralikult täidavad. Kui märkimisväärne hulk laenusajaid hakkab viivitama, püüdes soodsamat kohtulikku lahendust saada, võib see **kahjustada üldist maksekultuuri** ja õhnestada laenulepingute siduvust. Kokkuvõttes vähendab see laenuvõtjate isiklikku vastutust ja võib soodustada kergekäelist laenuvõtmist, teadmises, et hilisem mittetasumine on leebemate tagajärgedega.

Samuti näeme, et eelnõu sunnib krediidiandjaid praktikas iga maksekäsu avalduse juures kohaldama iseendale "sanktsiooni" (eelnõu muudatuste punkt 1), mis on mõeldud **vastutustundliku laenamise põhimõtte** rikkumise puhuks. Nimelt, VÕS-ist ja teistest normidest (nt Krediidiandjate ja -vahendajate seadusest (KAVS)) tuleneb, et kui laenuandja on tarbijale laenu andes rikkunud kohustust kontrollida tarbija krediitivõimet, siis ei tohi ta tarbijalt nõuda lepingulist intressi ega muid tasusid – tarbija peab tasuma vaid põhiosa ja seadusjärgse intressi. See on *karistusmehhanism*, mis aktiveerub konkreetse rikkumise tuvastamisel. Eelnõu muudatus **pöörab selle loogika ümber**: kiirmenetluses tohib *ainult* sellise vähendatud nõude esitada, sõltumata sellest, kas krediidiandja tegelikult midagi valesti tegi. Nagu on märgitud, eeldab maksekäsu saamine edaspidi ümberarvutust (põhiosa kasuks) kõigil juhtudel. Seega lähtub kiirmenetlus *automaatselt eeldusest*, et krediidiandja on vastutustundliku laenamise põhimõtet rikkunud. Selline üldistus pole õigustatud ega õiglane võlausaldajate suhtes – põhimõtteliselt on nad "juba eos süüdi ja rikkumises" ilma konkreetset olukorda uurimata ning süüd ja rikkumist tuvastamata. Isegi kui laenuandja hindas korrektselt laenusaja maksevõimet ja leping on õiguspärane, ei saa ta kiirmenetluses lepingujärgseid intresse nõuda. See riivab tugevalt lepinguvabadust ja **võlausaldajate õiguspärast ootust**, et kehtivat lepingut austatakse ja see kuulub täitmisele. **Proportsionaalsuse põhimõtte** valguses on küsitav, kas selline kõikehõlmav ja karistusliku iseloomuga meede on põhjendatud ja vältimatult vajalik tarbijakaitse eesmärgi saavutamiseks või on olemas kohasemaid ja leebemaid vahendeid.

Seega oleme seisukohal, et eelnõuga planeeritav muudatus sisuliselt **nullib maksekäsu kiirmenetluse mõtte tarbijakrediidi vaidlustes**. Kui kiirmenetlusest kaob senine eelis – kiire lahend väiksemate kuludega – siis ei ole võlausaldajal seda põhjust kasutada. Eelnõuga on juba pikendatud

menetlustähtaegu (nt maksettepaneku tähtaega pikendati 15 päevalt 20 päevale) ja seatud lisakohustusi (tõendite lisamine, nõude ümberarvutamine) nii, et kiirmenetlus läheneb ajaliselt ja sisuliselt hagimenetlusele. Samal ajal tuleb selles võlausaldaja nõuet oluliselt vähendada – võlausaldaja peab loobuma osast nõudest juba eos. Kui võlgnik esitab vastuväite, liigub asi ikkagi hagimenetlusse, kuid ebaselge on, kas seal saab võlausaldaja oma täisnõude taastada või on ta seotud maksekäsu esitatud väiksema nõudega. Igal juhul on selge, et **maksekäsu menetlus pole enam tõhus alternatiiv**. Juba praegu on näha, et võlausaldajad seda menetlust enam kasutada ei soovi. See aga tähendab, et kogu 2009. aastal loodud maksekäsu süsteem kaotab suure osa oma funktsioonist lihtsustada ja kiirendada väiksemate võlgade sissenõudmist. Avalduste arv on drastiliselt langenud, mis viitab, et süsteemi senine eesmärk – pakkuda kuluefektiivset lahendust – enam ei toimi. Seega *ei saa nõustuda* seletuskirjas esitatud väitega, justkui säiliks maksekäsu eelis võlausaldaja jaoks lahendi kiiruses ja madalas kulus. Tegelikult, arvestades eelnõuga kaasnevaid piiranguid ja riske, on **hagimenetlus muutumas krediidiandja jaoks primaarseks valikuks**, mis (nagu juba öeldud) omakorda suurendab kohtute koormust ja menetluskulusid.

Toome ka välja, et Euroopa Inimõiguste Kohtu (EIK) praktika ja CEPEJ standardite valguses tuleb tarbijakrediidilepingutest tulenevaid vaidlusi käsitleda lihtsate rahaliste kohustustena, mille puhul **peab menetlus olema kiire ja tõhus**. EIK on korduvalt rõhutanud, et riigil on kohustus korraldada kohtusüsteem nii, et menetlus toimuks mõistliku aja jooksul, ning kohtute ülekoormus ei vabanda viivitusi (Kudla v. Poland, no. 30210/96, p. 130). Lisaks on EIK leidnud, et menetluse kestust hinnatakse ka selle järgi, kui oluline on vaidlus menetlusosalistele, näiteks majanduslikult olulised vaidlused, mis mõjutavad otseselt isiku elatusvahendeid või varalist seisu, nõuavad kiiremat lahendamist (Frydlender v. France, no. 30979/96, p. 43). EIK on oma praktikas selgelt näidanud, et lihtsate tsiviilasjade puhul vajab üle kahe aasta kestev menetlus riigilt mõjuvat selgitust ning ilma erilise keerukuseta vaidluste venimine üle kolme aasta kujutab endast juba rikkumist (Zimmermann & Steiner v. Switzerland, p. 29–31). Veelgi enam, isegi 2 aastat ja 7 kuud kestnud lihtne vaidlus loeti liialt pikaks ning see oli Artikkel 6 rikkumine (Guincho v. Portugal, p. 40–42). CEPEJ juhendmaterjalide järgi peaks lihtsate tsiviilasjade menetlus kõigis kohtuastmetes kokku kestma üldjuhul **mitte rohkem kui kaks aastat**. Erandina ja põhjendatult võib see olla kuni kolm aastat, kuid kui menetlus venib sellest kaugemale, on EIK praktikas peetud seda juba süsteemseks rikkumiseks. Sellest tulenevalt **tuleb vältida seadusemuudatusi, mis suunaksid massiliselt tarbijakrediidilepingutest tulenevaid nõudeid maksekäsu kiirmenetlusest hagimenetlusse**, sest see paratamatult pikendab menetluse kestust üle mõistliku aja ning loob reaalse riski Artikkel 6 rikkumisteks.

Kokkuvõtteks soovitame seadusandjal **tasakaalustada** tarbijakaitse ja menetlusökonoomia huvid. Enne nii radikaalse muudatuse vastuvõtmist tuleks põhjalikult hinnata selle mõju kohtusüsteemile tervikuna ning kaaluda, kas on olemas **alternatiivseid lahendusi**, mis saavutaksid sama eesmärgi väiksemate negatiivsete kõrvalmõjudega. Samuti tuleb läbi analüüsida muudatuste tegelikud mõjud tarbijatele, aga ka võlausaldajatele.

Oleme seisukohal, et maksekäsu kiirmenetluse sisuliselt täielik piiramine tarbijakrediidiasjades ei ole praegusel kujul proportsionaalne ega praktiline lahendus. Seadusandjal tasub vältida regulatsioone, mis sunnivad massiliselt lihtsaid nõudeid ülekoormatud hagimenetlusse – see pikendab kohtuvaidluste lahendamise aega üle mõistliku aja ja võib tuua kaasa tarbetuid põhiõiguste rikkumisi. Pigem tuleks püüda **säilitada maksekäsu menetluse eelised**, korrigeerides seda täpselt seal, kus probleemid on ilmnenud (nt ebamõistlikult suurte nõuete filtreerimine, kontrollmehhanismide

lisamine). Nii saab üheaegselt austada nii tarbijate õigusi kui ka tagada, et õigus jääb kehtima mõistlikul viisil kõikide osapoolte jaoks.

Alljärgnevalt esitame punktipõhise tagasiside, mis tugineb Eesti Vabariigi põhiseadusele, Euroopa Kohtu ja Riigikohtu praktikatele ning CEPEJ soovitudele.

B. Seisukohad eelnõu 9 peamise muudatuste plokki osas, mille suhtes tagasisidet küsiti

- 1. Piiratakse tarbijakrediidilepingust tulenevate nõuete esitamist maksekäsu kiirmenetluses selliselt, et maksekäsu kiirmenetluses on võimalik nõuda põhivõlgnevust ja seadusjärgset intressi ning seadusjärgset viivist; sama võlasuhte raames tarbija tehtud tagasimaksed arvestatakse maksekäsu kiirmenetluses ümber ning loetakse tasutuks esimeses järjekorras põhivõlgnevuse ning seejärel seadusjärgse intressi ja seadusjärgse viivise katteks.*

Oleme maksekäsu kiirmenetluse piiramist käsitlenud oma seisukoha esimeses osas A. Alljärgnevalt esitame kokkuvõtliku tagasiside, mis seondub otseselt 1. muudatuste plokiga.

- **Menetlusökonoomia ja kohtusüsteemi ülekoormus**

Seaduse eelnõu seletuskirjas tuuakse välja, et muudatuse eesmärk on vähendada kohtute töökoormust ja kiirendada menetlusi, siis meie hinnagul saab olema vastupidine tagajärg. Ligi 20 000 seni kiirmenetluse kaudu lahendatud nõuet suunatakse potentsiaalselt ümber hagimenetlusse. Tulenevalt TsMS § 2 lg 1 ja CEPEJ soovitudest (CEPEJ(2018)26) peab kohtumenetlus olema kiire, kuid ressursipiirangutega hagimenetluses see ei ole realistlik. EIK praktika (nt *Kudla v. Poola*, nr 30210/96) kinnitab, et süsteemne kohtumenetluse venimine võib rikkuda art 6 õigust mõistlikule menetlusajale.

- **Võlausaldaja õiguste ebaproportsionaalne piiramine**

Kehtestatav keeld nõuda lepingulisi kõrvalnõudeid maksekäsu kiirmenetluses tähendab sisuliselt, et krediidiandja peab iga kord käituma nagu oleks ta rikkunud VÕS § 403⁴ lg 7 järgi vastutustundliku laenamise põhimõtet. Toodu on vastuolus Eesti Vabariigi põhiseaduse (PS) § 12 alusel toodud võrdsuspõhimõtetega.

- **Õigusselguse ja õiguspoliitilise järjepidevuse puudumine**

VÕS § 415 võimaldab nõudeid arvestada teisiti (nt esmalt lepingulised intressid). Eelnõuga kavandatav arvestusmudel loob vastuolu sõltuvalt sellest, kas nõue on esitatud kohtus või kohtuväliselt. Selline ebajärjekindlus kahjustab õigusselgust ning kohtlemise võrdsust sarnastes olukordades.

- **Maksekäsu kiirmenetluse olemus ja funktsioon kaotab mõtte**

Maksekäsu kiirmenetluse eesmärk on võimaldada kiiret, lihtsat ja soodsat lahendust. Kui nõue tuleb ümber arvutada, lisada tõendid ning oodata pikemat tähtaega, muutub menetlus sarnaseks hagimenetlusele, ent ilma täit õiguskaitset võimaldava raamistikuta. See demotiveerib võlausaldajaid kiirmenetluse kasutamisest.

Lisaks tuleb arvestada, et mitmed tarbijakrediidilepingud on võlausaldajate poolt hiljem loovutatud või ümber struktureeritud, mille käigus ei jää uue võlausaldaja valdusesse kogu algne dokumentatsioon. Võttes arvesse **andmekaitse üldmääruse (GDPR)** ning **KAVS § 47 lõike 5** sätestatud säilitamistähtaegu, ei pruugi nõude esitamise hetkel olla enam võimalik esitada kõiki nõutavaid dokumente, mis plaanitavas maksekäsu kiirmenetluses muutuksid aga kohustuslikuks. Seega seab

muudatus võlausaldajad olukorda, kus nad ei saa õiguskaitsevahendit kasutada isegi juhul, kui nõue on sisuliselt põhjendatud ja laen väljastatud vastutustundlikult.

Selline lähenemine on vastuolus **proportsionaalsuse ja õiguspärase ootuse põhimõtetega**, kahjustades usaldust maksekäsu kiirmenetluse funktsiooni suhtes kui lihtsa ja tõhusa menetlusvormi vastu.

- **Olemasolevad õiguskaitsevahendid tarbijale**

Tarbijast võlgnikul on TsMS järgi õigus esitada põhistamata vastuväide, mis peatab maksekäsu. Tarbijavaidlustes ei ole eelduslikult lubatud kasutada ka avalikku kuulutamist, tagades, et maksekäsk sünnib vaid kättetoimetamisel. Seega pakub kehtiv süsteem juba tarbijatele olulist kaitset (vt pikemalt põhjendusi ülal alapunktis A).

- **Ebaõiglane signaal maksekäitumisele**

Lepingu rikkumise „premeerimine” madalama intressi ja menetluse nihutamisega võib moonutada maksekäitumist ning õõnestada maksekultuuri. PS § 12 ja üldine õiglustunne eeldab, et süsteem ei soodusta kohustuste mittetäitmist, vaid säilitab tasakaalu vastutuse ja õiguskaitse vahel.

2. Nähakse ette, et tarbijakrediidilepingust tulenevate nõuete menetlemiseks maksekäsu kiirmenetluses tuleb kohtule esitada vajalik info ja dokumendid.

- **Maksekäsu kiirmenetluse olemuse kadumine**

Maksekäsu kiirmenetlus on loodud lihtsate ja tõendamist mittevajavate rahaliste nõuete lahendamiseks standardiseeritud menetluskorras (sellist lähenemist on toetanud ka varasem TsMS redaktsioon). Selle eesmärk on tagada efektiivne õiguskaitse minimaalsete kulude ja ajakuluga.

Eelnõus kavandatud dokumentide lisamise kohustus muudab maksekäsu menetluse sisuliselt ümber hagimenetluseks, milleks see menetlusliik ei ole ette nähtud. Tulemuseks on õigusriive, kus deklaratiivne lihtmenetlus muutub sisuliselt formaalhagiks, kuid ilma hageja kaitsevahenditeta (nt tsiviilhagi kaitse reeglid, vaideõigus, esindustasu regulatsioon jne).

- **Õigus rahuldavale menetlusele mõistliku aja jooksul**

EIK praktika kinnitab, et kohtumenetlus peab olema mitte üksnes aus, vaid ka tõhus ja kiire. Kaasustes **Kudla vs. Poola** (EIK 26.10.2000, nr 30210/96, p 130), **Zimmermann ja Steiner vs. Šveits** (EIK 13.07.1983, nr 8737/79, p 29-31), **Guincho vs. Portugal** (EIK 10.07.1984, nr 8990/80, p 40-42), leidis kohus, et kohtumenetluse ülemäärane kestus, eriti lihtsate rahaliste vaidluste puhul, on vastuolus EIÕK art 6 lg 1 tagatud õigusega kohtuasja lahendamisele mõistliku aja jooksul.

Kui maksekäsu kiirmenetlus muutub tõendipõhiseks, aeglustub kohtul esmane kontroll (mh kättesaamise kontroll, tähtaegade kulg, esmase ülevaatuse kestus). Kui pooled seejärel liiguvad hagimenetlusesse, kujuneb kogu vaidluse kestus EIK standardite kohaselt lubamatult pikaks.

- **Kohtute töökoormuse suurenemine ja menetlusökonoomia halvenemine**

Eelnõu seletuskirja järgi on seadusandja eesmärk vähendada kohtute töökoormust. Tegelikult toob tõendamiskoormuse suurenemine kaasa järgmist: kiirmenetluse “asendumise” hagimenetlusega; kohtunikele suurema haldus- ja sisulise kontrollikoormuse; täiendava ajakulu kohtunike ja

kohtunikuabiliste töös; täiendavad ressursikulud menetlusosalisele (vt pikemalt põhjendused ülal alapunktis A).

TsMS § 2 järgi tuleb asja lahendada kiiresti ja võimalikult väheste kuludega. Muudatus, mis muudab seni tõendivaba ja elektroonilise menetluse paberdokumentide ning detailsete arvutuste kogumiseks ja hindamiseks, on selgelt vastuolus menetlusökoonomia põhimõttega.

- **Proportsionaalsus ja õiguspärane ootus**

Nõue lisada maksekäsule täiendavad dokumendid ja muud andmed eeldab, et iga krediidiandja oleks justkui rikkunud vastutustundliku laenamise põhimõtet (VÕS § 403⁴ lg 7), kuigi see on sanktsioonimeede, mida oleks põhjendatud kohaldatakse ainult juhul, kui rikkumine on tuvastatud.

Kui võlausaldaja on krediiti vastutustundlikult andnud ning lepingut õiguspäraselt täitnud, ei tohi tal tekkida õiguskaitsevahendi kasutamise eeltingimuseks dokumentide kogumise kohustust, mis eeldab justkui süüd/rikkumist.

3. *Nähakse ette, et juhul kui maksekäsu kiirmenetluses esitatud tarbijakrediidilepingust tuleneva nõude avaldus ei vasta seaduses sätestatud nõuetele, ei nõua kohus puuduste kõrvaldamist, vaid jätab avalduse rahuldamata.*

- **Menetluslike eksimuste kõrvaldamise võimaluse äravõtmine on vastuolus õigustatud ootuse ja tõhusa õiguskaitse põhimõttega**

Kehtivas õiguses, sh TsMS § 340¹ järgi, on üldreeglina võimalik esitatud dokumentides esinevaid puudusi kõrvaldada – olgu see hagiavaldus, kaebus või muu menetlusdokument. Ka kohtunikele on antud õigus oma lahendit parandada (TsMS § 447).

Sellest loogikast järsult kõrvale kaldumine – võttes just tarbijakrediidi nõuete puhul ära võimaluse puudust kõrvaldada – rikub **õiguskindluse** (PS § 10) ja **võrdse kohtlemise** põhimõtet (PS § 12) ning seab tarbijakrediidi võlausaldajad põhjendamatult ebavõrdsesse olukorda võrreldes teiste võlausaldajatega. Selline piirang on formaalne lõks, mis võib viia sisuliselt põhjendatud nõuete automaatse tagasilükkamiseni (vt põhjendusi pikemalt ülal alapunktis A).

- **Meetme ebaproportsionaalsus – formaalsete vigade karistamine sisuliselt põhjendatud nõuete korral**

Menetluse eesmärk peab jääma tõhusate ja selgete nõuete lahendamisele võimalikult väheste kuludega (TsMS § 2). Kui avaldus jäetakse rahuldamata näiteks väikese tehnilise eksimuse või vale faili lisamise tõttu, tuleb esitada uus avaldus, mis ei vähenda ei kohtukoormust ega suurenda õiguskaitse kvaliteeti. Vastupidi – see **pikendab ja dubleerib menetlusi**, suurendab töökoormust ja võib moonutada kohtustatistikat.

EIK praktika kinnitab, et **õigus kohtuasja arutamisele mõistliku aja jooksul** (EIÕK art 6) hõlmab ka menetluslikku paindlikkust, eriti kui eksimus ei kahjusta vastaspoole õigusi. Näiteks: (i) **EIK otsus "Perez vs. Prantsusmaa"** (2004, nr 47287/99): liigne formaalsus ei tohi muutuda takistuseks sisulisele õigusemõistmisele; (ii) **EIK otsus "Běleš ja Bělešová vs. Tšehhi Vabariik"** (2002, nr 47273/99): tõhusa õiguskaitse eesmärk ei ole formaalne täiuslikkus, vaid sisulise õiguse tagamine.

- **Võrdse kohtlemise ja õigusriigi põhimõtte rikkumine**

Kui ainult tarbijakrediidinõuete puhul ei võimaldata eksimuse parandamist, siis: (i) **diskrimineeritakse** konkreetset võlausaldajate kategooriat (PS § 12); (ii) **süsteemselt eelistatakse** menetlusosalisi muude võlasuhete puhul; (iii) **tekitatakse põhjendamatu erinevus** maksekäsu ja tagaseljaotsuse kui täitedokumentide kohtlemisel, mis rikub menetlusvõrdõiguslikkust.

- **Puudub sihipärasus – muudatus ei täida seletuskirjas väidetud eesmärki**

Seletuskiri väidab, et eesmärk on saada "kvaliteetsemaid" avaldusi ja vältida eksitavaid nõudeid. Siiski: (i) eksimuste parandamise võimalus ei takista kohtul keeldumast sisuliselt ebaõigete nõuete rahuldamisest; (ii) kvaliteedi tõstmiseks saab kasutada pehmemaid meetmeid: juhendmaterjalid, standardvormid, elektroonilised valideerimiskontrollid (nt sarnaselt maksuametile), mitteformaalset karistust ausa vea eest.

4. *Nähakse ette, et kohtul on võimalik maksekäsu kiirmenetluses teha avaldajale ettepanek esitada täiendavaid tõendeid.*

Toodud punkti osas kommentaarid puuduvad.

5. *Jäetakse menetlusseadustikust välja senine regulatsioon, mille kohaselt kuulus tarbijakrediidilepingust tulenevas nõudes esitatud maksekäsu kiirmenetluse avalduse rahuldamata jätmisel korral riigilõiv teatud juhtudel tagastamisele*

- **Ebavõrdne kohtlemine**

Kavandatav muudatus kohtleb tarbijakrediidinõudeid ebavõrdselt võrreldes teiste maksekäsu kiirmenetluse nõuetega. Teistes valdkondades tagastatakse riigilõiv rahuldamata jätmise korral, kuid tarbijakrediidi puhul mitte. See on probleemne, kuna rahuldamata jätmise alused on menetlusliikide üleselt sarnased – näiteks vormilised puudused, ebapiisav põhjendus, või puudulikud lisadokumendid. Selline eristamine on põhiseaduslikult küsitav, kuna seletuskirjast ei nähtu piisavalt tugevad põhjused selliseks ebavõrdseks käsitlemiseks (vt pikemalt põhjendusi ülal alapunktis A).

- **Proportsionaalsuse puudumine**

Seletuskirjas nimetatakse eesmärgiks vältida korduvate puudustega avaldusi ja seeläbi vähendada kohtute koormust. Praktikas ei aita riigilõivu tagastamata jätmine selle eesmärgi saavutamisele kaasa. Kui avaldaja suudab vea kõrvaldada (nt parandab vale intressimäära), võib ta esitada avalduse uuesti – isegi ilma riigilõivu tagastusest. Kui viga on kõrvaldamatu, siis uut avaldust ei esitata. Seega oleme arvamusel, et riigilõivu mittetagastamine ei ole sobiv ega tõhus meede – mistõttu puudub proportsionaalne seos vahendi ja eesmärgi vahel.

- **Õiguskaitse kättesaadavuse halvenemine ja menetlusökoonomia kahjustamine**

Menetlus muutub avaldaja jaoks oluliselt kulukamaks – isegi lihtsa kõrvaldatava vea tõttu (nt vormistusviga) kaotab ta õiguse lõivu tagastuseks. See loob põhjendamatu riski menetlusosalisele ilma, et tema nõude sisuline põhjendatus oleks üldse hinnatud. Seega suureneb õiguskaitse kulukus, mis võib heidutada õiguskaitsevõimaluste kasutamist. Nii võib olla kahjustatud PS § 15 tagatud põhiõigust pöörduda kohtusse.

Lisaks ei vasta muudatus menetlusökoonomia põhimõttele – see ei aita vältida ebavajalikke menetlusi ega säästa poolte aega ja ressursse.

- **Õigusriigi põhimõte ja õiguskindlus**

Kui kohus jätab avalduse rahuldamata formaalsel alusel, ilma sisulise aruteluta, siis peab olema võimalus kas viga parandada või vähemalt saada tagasi põhjendamatult tasutud riigilõiv. Praegu puudub eelnõus õiguspoliitiline selgus – miks peaks krediidiandja kandma täiskulud ka olukorras, kus viga on olnud tehniline või lihtsasti parandatav.

6. Pikendatakse tarbijakrediidilepingust tulenevate nõuete alusel maksettepaneku tegemise tähtaega seniselt kümnele päevalt kahekümnele päevale.

See viitab asjaolule, et tegelikult on hinnatud, et olemasolev menetlusperiood ei ole piisav. Menetlusökoonoomikat on eelnevates ja järgnevates punktides selgitatud põhjalikult.

7. Nähakse ette, et tarbijakrediidilepingust tulenevas maksekäsu kiirmenetluses esitatud maksegraafik kinnitamiseks kohtunikule.

Kahjuks ei õnnestunud vastavaid sätteid eelnõust leida. Lisaks ei ole selge, mis on selle eesmärk. Kindlasti ei aita see kaasa meneltuse lihtsustamisele ja kiirendamisele.

8. Antakse täitemenetluses olevatele võlgnikele, kelle suhtes on tarbijakrediidilepingust tuleneva nõude alusel tehtud maksekäsk või tagaseljaotsus ning algatatud sundtäitmine, võimalus esitada see nõue uuesti kohtulikule kontrollile.

FinanceEstonia hinnangul on kavandatud seadusemuudatus mitmes mõttes õigusriigi põhimõtete seisukohalt äärmiselt problemaatiline. Ehkki muudatuse üldine eesmärk – tugevdada tarbijakaitset ja tagada vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimine – on iseenesest legitiimne, ei ole valitud lahendus ehk jõustunud kohtulahendite laiaulatuslik uuesti avamine õiguspärane ega proportsionaalne.

Muudatus riivab õiguskindlust, kahjustab kohtulahendite lõplikkust ning lõhub menetlusosaliste vahel seni kehtinud tasakaalu. Selle rakendamine tähendaks põhimõttelist muutust tsiviilkohtumenetluse toimimises, mis võib olla vastuolus nii Eesti põhiseaduse kui ka Euroopa Kohtu praktikaga, eelkõige tarbijavaidluste lahendamise kontekstis.

Kui eelnõu üldiseks eesmärgiks on Justiitsministeeriumi kinnitusel tsiviilkohtumenetluse optimeerimine ja kohtu töökoormuse vähendamine, siis tarbijakrediidi vaidluste tagantjärele uuesti avamine töötab sellele eesmärgile otseselt vastu – see suurendab kohtute koormust märkimisväärselt, tuues kaasa hulgaliselt uusi menetlusi juba lõpetatuks peetud asjades.

Eelnõu seletuskiri lähtub eeldusest, et tarbijate kaitseks on möödapääsmatu võimaldada ka jõustunud lahendite sisulist uuesti läbivaatamist. Selline meede on aga äärmuslik. Euroopa Liidu õiguses ei nõuta liikmesriikidelt reeglina sedavõrd ulatuslikke tagantjärele vaidlustamise mehhanisme. Euroopa Kohtu praktikast nähtub, et oluline on tagada tarbijale reaalsed võimalused oma õigusi kaitsta, kuid samal ajal on *res judicata* – jõustunud kohtulahendite lõplikkus – õigusselguse seisukohalt väga olulise kaaluga põhimõte. Euroopa Liidu õigus ei sunni liikmesriike seda printsiipi rikkuma, kui kehtivad edasikaebe võimalused on ammendatud.

Eelnõus kavandatu kujutab endast pigem riigi omal algatusel loodavat täiendavat kaitsemehhanismi, mis ületab Euroopa Liidu õiguses sätestatud miinimumnõudeid. Seletuskirjas puudub aga põhjalik mõjude analüüs, kuidas selline meede mõjutab õiguskindlust, kohtusüsteemi koormust ning osapoolte õiguste ja kohustuste tasakaalu. Soov tagada õiglus üksikjuhtudel on mõistetav ja väärtuslik, kuid see tuleb kaaluda koosmõjus õigussüsteemi üldiste aluspõhimõtetega.

- **Põhiseaduslik konflikt ja õiguskindluse riive**

Eelnõus kavandatav võimalus avada uuesti kohtulik arutelu juba jõustunud maksekäsu või tagaseljaotsuse alusel algatatud täitemenetluses kujutab endast põhimõttelist õigusselguse ja õiguspärase ootuse riivet, mis on vastuolus PS § 10 ja § 13 kohaste õigusriigi ja kaitse põhimõtetega.

Põhiseadus keelab seaduse tagasiulatuva kehtivuse, välja arvatud erandjuhtudel (PS § 3). Eelnõus puudub aga veenev põhjus, miks peaks erandina tühistama juba õiguspäraselt tehtud ja jõustunud kohtulahendid, eriti kui võlgnikul oli esialgses menetluses olemas õigus kasutada õiguskaitsevahendeid (vastuväide maksekäsule, kaja tagaseljaotsusele). Seega ei ole tegemist vältimatu olukorraga, kus erand oleks õigustatud.

- **Proportsionaalsuse põhimõtte rakendamata jätmine**

Proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt (PS § 11) tuleb seatud eesmärgi saavutamiseks valida sellised meetmed, mis piiravad põhiõigusi võimalikult vähe. Kavandatav lahendus on aga blanketne – see võimaldab kõigil tarbijakrediitdivõlgnikel sõltumata asjaoludest uuesti kohtusse pöörduda, sõltumata sellest, kas nende puhul on laenuandja tegelikult eksinud või mitte.

Selline üldine lähenemine karistab ka heauskseid võlausaldajaid ja koormab kohtusüsteemi ilma efektiivsust saavutamata. On ilmne, et sihiks seatud ”tarbijakaitse” ei õigusta kollektiivset kahtlust igas eelnevas lahendis.

- ***Res judicata* põhimõtte (seadusjõu) ja kohtuotsuste lõplikkuse olulisus**

Euroopa Kohus on korduvalt rõhutanud, et *res judicata* on keskne põhimõtte õigussüsteemi stabiilsuse tagamiseks (vt nt Profi Credit Polska, C-582/21, 9.04.2024). See põhimõtte tähendab, et pärast kõikide kaebeastmete läbimist tuleb lahendit pidada lõplikuks. Euroopa Kohus ei nõua siseriiklikult sellise põhimõtte murdmist isegi juhul, kui on põhjust kahtlustada EL õiguse rikkumist – oluline on, et menetluslik võimalus õiguste kaitseks on olemas olnud.

Ka Eesti kohtusüsteem lähtub seadusjõu põhimõttest (TsMS § 457), mille kohaselt on jõustunud kohtuotsus pooltele siduv ja täitmisele pööratav. Kavandatav muudatus muudab selle reegli tähenduse küsitavaks.

- **Menetlusökonoomia põhimõtte kahjustamine**

Menetlusökonoomia tähendab, et kohtumenetlused peavad olema otstarbekad, tõhusad ja mitte liigselt dubleerivad. Eelnõu võimaldaks kordusmenetlusi tuhandetes juba lõpetatud asjades, tekitades kohtutele täiendava ja ebamõistliku koormuse.

EIK praktika kohaselt (nt *Bottazzi vs Itaalia*, 1999) ei saa riik õigustada pikaajalisi kohtumenetlusi kohtu töökoormusega – see on riigi korralduslik vastutus. Uue võimaluse andmine vanade täitedokumentide vaidlustamiseks ei ole kooskõlas ei õigusemõistmise tõhususe ega ökonoomiaga.

- **Põhiseaduse § 24 ja õiguskaitse piisavus**

PS § 24 tagab igaühele õiguse õiglasele kohtulikule arutamisele. Praegune menetlussüsteem võimaldab võlgnikul esitada maksekäsu vastuväite või tagaseljaotsusele kaja. Need õiguskaitsevahendid täidavad oma funktsiooni – tagavad, et kui võlgnik soovib sisulist arutelu, on tal see võimalus olemas.

Uue menetlusvõimaluse andmine veel hiljem ei ole seega põhiseaduslikult nõutav ega proportsionaalne.

- **Võrdsuspõhiõiguse riive (PS § 12)**

Eelnõu loob põhjendamatult erikohtlemise just tarbijakrediitvõlglastele – miks just see võlasuhe peaks saama kordusvaidlustuse võimaluse, mitte näiteks tarbijate kommunaalteenuste, telekommunikatsiooniteenuste või muude lepinguliste kohustuste puhul?

Kuna kõik nimetatud võlad võivad jõustuda maksekäsu või tagaseljaotsuse alusel, siis tarbijakrediitvõlgade eriline kohtlemine võib rikkuda PS § 12 võrdse kohtlemise põhimõtet. Kui tegemist on kohtuotsusega, peab see olema võrdselt lõplik olenemata võlasuhte liigist.

- **Õiguspärase ootuse põhimõtte rikkumine**

Võlausaldajatel on tekkinud õiguspärane ootus, et jõustunud kohtuotsus on lõplik ja täidetav. Selle ootuse põhjal on tehtud kulutusi (täitemenetlus, inkasso, loovutustehingud). Nende õiguste ja majanduslike otsuste tagantjärele mõjutamine kahjustab usaldust õiguskorda ning põhjustab turuosalistele otsest majanduslikku kahju. Õiguspärane ootus hõlmab ka ootust, et riik ei muuda mänguregleid tagantjärele.

Tuleb täiendavalt rõhutada, et sellisel kujul seadusemuudatus seab küsimärgi alla ka kohtunike varasemad otsused. Kui kohtulik kontroll tähendab sisuliselt juba jõustunud maksekäsu või tagaseljaotsuse uuesti sisulist läbivaatamist, peab süsteem suutma vastata küsimusele, **kes vastutab, kui varasem otsus tunnistatakse ekslikuks ilma selgelt määratletud aluste olemasoluta**. Kas sellisel juhul tuleb algselt distsiplinaarmenetlused nende kohtunike suhtes, kelle otsuseid tagantjärele revideeritakse?

Selline süsteemne kahtluse alla seadmine **õõnestab kohtusüsteemi autoriteeti ja vähendab menetlusosaliste õiguskindlust**, eriti olukorras, kus võlgnikul on olnud seaduse järgi kõik võimalused kasutada olemasolevaid õiguskaitsevahendeid (nt vastuväide, kaja, teistmine). Kohtulahendite seadusjõu murdmise ei saa toimuda abstraktsetel kaalutlustel, vaid ainult **väga selgelt määratletud ja seadusega kooskõlas olevatel alustel**. Seda kinnitab ka Euroopa Kohus lahendis **C-582/21 – Profi Credit Polska**.

- **Kohtuvõimu autoriteet ja sõltumatus (PS § 146)**

Kui seadusandja sekkub jõustunud kohtulahendite sisu revideerimisse, tekib küsimus kohtuvõimu pädevuse ja autoriteedi kohta. Tagantjärele revideerimine võib anda avalikkusele signaali, et kohtute varasem töö oli ebausaldusväärne, mis kahjustab kohtuvõimu autoriteeti ja õigusriigi aluseid.

9. Kui pankrotimenetluses esitatud nõue põhineb maksekäsul või tagaseljaotsusel, nõutakse lisadokumentide esitamist, mis tõendavad tarbijakrediitilepingu kehtivust, krediidi kulukuse määra õigsust ning vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimist.

FinanceEstonia hinnangul on teemaplokk 9 – mis nõuab pankrotimenetluses täiendavate dokumentide esitamist juba jõustunud maksekäsu või tagaseljaotsuse alusel esitatud tarbijakrediidinõuete puhul – õigusriigi aluspõhimõtteid tõsiselt riivav. Ehkki soov tugevdada tarbijakaitset ja vastutustundliku laenamise kontrolli on iseenesest legitiimne, ei saa valitud abinõu pidada õiguspäraseks ega proportsionaalseks.

Põhiseaduse ja kohtupraktika kohaselt peab jõustunud kohtulahend tagama õiguskindluse ja õigusrahu, välistades sama vaidluse hilisema korduva arutamise (*res judicata*). Teemaplokid 8 ja 9 aga mõlemad eeldavad, et ka lõplikku lahendit saab hiljem veel "kontrollida" – täitemenetluses võlgniku taotlusel (punkt 8) või pankrotimenetluses võlausaldajale lisatõendamise kohustusena (punkt 9). Selline süsteemne võimalus lõplike lahendite ümbervaatamiseks või kahtluse alla seadmiseks õhnestab kohtulahendite seadusjõudu ning vähendab usaldust õiguskorda tervikuna.

Lisaks kohtulahendite lõplikkuse printsiibi riivele on teemaplokk 9 sisuliselt problemaatiline ka alljärgnevatel põhjustel.

- See seab seaduskuulekad võlausaldajad ebamõistlikult ebasoodsasse olukorda, nõudes neilt aastate möödudes dokumente, mida nad seaduse järgi ei pea enam säilitama (vt KAVS § 47 lg 5 ja GDPR säilitamispõhimõtted). Selline olukord võib viia olukorrani, kus õiguspäraselt jõustunud nõue jäetakse rahuldamata puhtalt formaalsetel põhjustel. Praktikas seab selline nõue võlausaldajad **äärmiselt keerulisse olukorda**, kuna nõude esitamise aluseks on juba **jõustunud kohtulahend** (maksekäsk või tagaseljaotsus), mille õiguspärasus on varasemas kohtumenetluses kontrollitud. Täiendava tõendamisnõude kehtestamine aastate möödudes **on vastuolus res judicata põhimõttega** ning vähendab kohtulahendite lõplikkuse tähendust.
- Lisaks tuleb arvestada, et nii krediidiandjal kui ka nõude omandanud isikul puudub tihti **õiguslik alus dokumentide säilitamiseks** rohkem kui kolm aastat pärast lepingu lõppemist (vt KAVS § 47 lg 5, GDPR säilitamispõhimõtted). Kohustus esitada täiendavaid dokumente mitme aasta möödudes toob kaasa olukorra, kus nõue võib **vormilistel põhjustel jääda tunnustamata**, kuigi selle sisuline alus on kohtuotsusega kinnitatud.
- Sellise praktika rakendamine **kahjustab menetlusökonomiat, suurendab õigusvaidluste arvu pankrotimenetlustes** ning võib viia võlausaldajate õiguste põhjendamatult piiramise ja kulude suurenemiseni. Pikaajaliselt avaldub mõju kogu krediiditurule, sealhulgas tarbijate võimalusele saada õiglasel ja vastutustundlikul viisil krediiti.
- Muudatus võib riivata seadustest tulenevaid õiguskindluse, õiguspärase ootuse ja kohtulahendi lõplikkuse kaitset. Samuti tõstatab küsimusi võrdsest kohtlemisest (PS § 12), kuna erinevat liiki võlausaldajad ja võlgnikud satuvad ebavõrdsesse olukorda.
- EL õigus ei nõua sellist meetet – Euroopa Kohus on toonitanud, et tarbijakaitse eesmärgil ei pea liikmesriigid jõustunud kohtulahendeid tagantjärele tühistama ega uuesti hindama (vt nt Profi Credit Polska, C-582/21). Ka Eesti riigisisene õigus ja kohtupraktika ei tunne sarnast üldist erandit.

Eelnõu seletuskiri ei esita piisavat mõjuanalüüsi, mis õigustaks, miks peaks üldist kohtulahendite lõplikkuse põhimõtet siin sektoripõhiselt murdma, ega anna ka kindlust, et muudatuse mõju jääb seejuures proportsionaalseks.

Arvestades ülaltoodut ning ka teemaploki 8 juures esitatud laiaulatuslikke selgitusi lõplike kohtulahendite "tagasiulatuva" kontrolli kohta, on FinanceEstonia seisukohal, et võlausaldajate õigused ei tohi sõltuda muuhulgas dokumentidest, mida nad seaduskuulekalt enam säilitada ei tohi.

C. Seisukohad konkreetsete eelnõu sätete sõnastuse osas, mida kavandatakse

Rõhutame, et jääme allolevas kommenteeritud sätete juures ka kõikide ülaltoodud seisukohtade juurde, neid täismahus üle kordamata (st palume alltoodud kommentaare lugeda koos ülaltoodud seisukohtadega).

Eelnõu tekst	Tagasiside/ ettepanek
<i>TsMS paragrahvi 150 lõike 1 punkti 4 täiendatakse pärast sõna „juhul“ lauseosaga järgmises sõnastuses: „välja arvatud siis, kui avalduse esemeks on tarbijakrediidilepingust tulenev nõue“</i>	Eelnõu seletuskirjas esitatud selgitus („Muudatus aitab kaasa sellele, et tarbijakrediidiasjade avaldajad, st üldjuhul majandus- ja kutsetegevuses tegutsevad juriidilised isikud, esitaksid edaspidi kohtule tarbijakrediidiasjades avaldusi kaalutletumalt ja kvaliteetsemana. Olukordi, kus avaldaja esitab kohtule tarbijakrediidiasjas avalduse, mis ei vasta maksekäsu kiirmenetluse eeldustele või avaldusele kehtestatud nõuetele, ei peaks korrektse avaldaja puhul üldse tekkima.“) muudatuse vajalikkuse kohta ei ole veenev, kuivõrd ei saa eeldada, et „korrektse avaldaja“ puhul inimlikust veast või tehnilistest tõrgetest tulenevalt eksimusi ei esine. Kavandatav muudatus asetab tarbijakrediidnõuete võlausaldajad kehvemasse positsiooni ning toob kaasa ebavõrdse kohtlemise võrreldes teiste, mitte tarbijakrediidi nõuete võlausaldajatega. Käesoleva eelnõuga kavandatakse mh muudatust, mille korral juhul, kui maksekäsu kiirmenetluses esitatud tarbijakrediidilepingust tuleneva nõude avaldus ei vasta seaduses sätestatud nõuetele, ei nõua kohus puuduste kõrvaldamist, vaid jätab avalduse rahuldamata (seejuures on aga oluline, et TsMS § 483 lg 4 sätestab, et kui avalduses esineva puuduse saab ilmselt kõrvaldada, tuleb kohtul anda avaldajale tähtaeg puuduse kõrvaldamiseks). Nimetatud muudatuste kombinatsioon paneb tarbijakrediidiasjas avaldajad oluliselt ebavõrdsemasse positsiooni, tuues mh kaasa ka rahalise riski. Siinjuures on oluline, et kuigi eelnõu läbiv eesmärk on vähendada kohtute töökoormust, toob nimetatud muudatuste kombinatsioon praktikas kaasa vastupidise tulemuse. Nimelt tähendab avalduse rahuldamata jätmine, et avaldajal tuleb esitada uus, puudusteta avaldus, mis omakorda käivitab kogu menetluse uuesti. Ehk kohus peab uue avalduse taas täismahus läbi vaatama, mis suurendab nii koormust kohtule kui ka kulusid ja ajakulu avaldajale. Optimaalsem oleks eelduslikult kohtul jätta erandlik võimalus avaldajale puuduste kõrvaldamiseks,

	eriti, kui tegemist on nt inimliku eksituse või tehnilise puudusega, mida avaldaja saab hõlpsalt parandada. Lisaks juhime tähelepanu, et kavandatava muudatuse kohaselt ei saa võlausaldaja tagasi ka riigilõivu, kui maksekäsu kiirmenetluse eelduste täitmatajätmise tõttu kohus avalduse rahuldamata jätab. Rõhutame, et riigilõiv ei ole oma olemuselt trahv ega saa kanda karistuslikku eesmärki. Toonitame veel kord, et kuigi seletuskirja kohaselt on muudatuse eesmärk, et krediidiandjad esitaksid avaldusi kaalutletumalt ja kvaliteetsemalt, siis on eesmärki arvestades täiesti ebaproportsionaalne, et võlausaldajat sisuliselt karistatakse riigilõivu tagastamata jätmisega. Kohane meede oleks paluda avalduses puuduste kõrvaldamist, eriti, kui tegemist on pisivea või inimliku eskimusega, mille parandamise võimalused on läbivalt kõikidesse metelusseadustikesse kõikide muude avalduste puhuks sisse kirjatud, eesmärgiga tagada menetluste õiguspärasus.
TsMS paragrahvi 481 täiendatakse lõigetega 2⁴ ja 2⁵ järgmises sõnastuses: „(2⁴) Tarbijakrediidilepingust tuleneva nõude puhul võib võlausaldaja maksekäsu kiirmenetluses nõuda üksnes tarbijale antud krediidi põhisumma tagastamist koos intressiga võlaõigusseaduse § 94 lõikes 1 sätestatud suuruses või viivist sama seaduse § 113 lõike 1 teises lauses sätestatud suuruses, kui need ei ole suuremad varem kokkulepitud intressi- või viivisemäärast. (2⁵) Tarbijakrediidilepingust tuleneva nõude menetlemisel maksekäsu kiirmenetluses arvestatakse kõik selles võlasuhtes tarbija tehtud maksed esimeses järjekorras põhivõla, teises järjekorras intressi ja kolmandas järjekorras viivise katteks käesoleva paragrahvi lõikes 2⁴ sätestatud ulatuses.“	Eelnõu lisab menetlusõigusesse sisuliselt õigustloova sätte, mis takistab lepingulise nõude täielikku esitamist ning on seetõttu vastuolus lepinguvabaduse põhimõttega. Lepingupoolte kohustused võivad olla kindlaks määratud kas lepinguga või seadusega (VÕS § 23 lg 1). Kõnealune säte piirab ebaproportsionaalselt ühe lepingupoolte õigust oma lepingust tulenevate õiguste maksmapanekul. See säte ei võimalda krediidiandjal kasutada maksekäsu kiirmenetlust selleks, et kogu nõuet tagasi saada. Maksekäsu kiirmenetluses tuleb edaspidi võlgnikul oluliselt vähem maksta (lepingujärgset intressi ja sissenõudmiskulusid ei saa nõuda) kui siis, kui tarbija võlglaseks üldse ei jää või lahendatakse asi muul viisil (kokkuleppega või hagimenetluses). See toob kaasa tagajärje, kus kokkuvõttes on võlgnikule laenu tagasimaksmine läbi maksekäsu kiirmenetluse oluliselt soodsam kui ausalt igakuiseid makseid makstes. Sisuliselt soodustab see säte võlgujäämist. Jääb ebaselgeks, millist eelnõus kirjeldatud eesmärki see täidab. Kuna maksekäsu kiirmenetlusest saab võlausaldaja ainult osaliselt oma nõuet maksmata panna, on tal mõistlikum pöörduda otse hagimenetlusse. Olukord, kus põhivõla ja seadusjärgse intressi ning viivise nõue lahendatakse maksekäsu kiirmenetluses, kuid sissenõudmiskulude tagasisaamiseks peab võlausaldaja maksmata veelkord riigilõivu ning liikuma hagimenetlusse, on ebaefektiivne ja tekitab täiendava koormuse nii võlausaldajale kui kohtusüsteemile. Hagimenetluses hindab

	samu dokumente uuesti teine kohtunik, kes hindab, kas sissenõudmiskulude nõudmine on lubatav või mitte. Eelnõus ei selgitata, mis juhtub siis, kui maksekäsu kiirmenetluse ning hagimenetluse kohtunikud jäävad krediidi väljastamise õiguspärasuse osas eriarvamusele. Seetõttu leiame, et ettepanekud ei ole proportsionaalsed ega põhjendatud. Võlausaldajal on õigus otsustada, kas esitada nõue osaliselt või täismahus. Seletuskirja kohaselt on muudatuste eesmärk takistada ülemääraste nõuete esitamist maksekäsu kiirmenetluses. Võlausaldajal on õigus sõltuvalt menetlusest oma nõude suurust muuta. Kuna hagimenetluses on seni olnud tõendamiskoormis suurem ning võimalik ressursikulu vaidlemisele samuti suurem, siis on olnud ka põhjendatud, et võlausaldaja kaalub, kas on majanduslikult mõistlik astuda hagimenetluses vaidlusesse lepingujärgse intressi sissenõudmise üle või nõuda üksnes seadusjärgseid kulusid. Ühtlasi võib väiksema nõude esitamine olla ka võlgniku jaoks motiveerivam. Seetõttu on see võlausaldaja vaba valik – millises summas on otstarbekas kummaski menetluses nõue esitada. Järelikult on ekslik arusaam, et hagimenetluses väiksema nõude esitamine tähendab automaatselt, et nõue on varasemas maksekäsu kiirmenetluses olnud vales suuruses esitatud. Juhul, kui kohtul on kelmuse kahtlus, on tal õigus esitada avaldus politseile või prokuratuurile nagu seni tehtud on. Eelnevaga ei saa aga põhjendada seda, et maksekäsu kiirmenetluses oma lepingust tulenevate õiguspärase nõuete maksmapanemise õigus välistatakse täielikult. Kavandatava muudatusega säilib krediidiandjatel/võlausaldajatel võimalus esitada hagiavaldus nt sissenõudmiskulude nõudmiseks. Arvestades, et sissenõudmiskulude summad on üldjuhul marginaalsed, hagiavalduselt tasutav riigilõiv võib mitmekordselt ületada sissenõudmiskulude summat ning hagimenetluse pikka kestust, ei ole hagimenetluse läbiviimine mõistlik. Eeltoodu tulemusena on krediidiandjad/võlausaldajad sisuliselt sunnitud loobuma oma (legitiimsetest) nõuetest tarbija vastu, mis ei saa olla ühegi seadusemuudatuse eesmärk ega tulemus.
TsMS paragrahvi 482 täiendatakse lõigetega 1¹ ja 1² järgmises sõnastuses: „(1¹) Kui maksekäsu kiirmenetluse avaldus on esitatud	FinanceEstonia on seisukohal, et kavandatav muudatus ei ole kooskõlas maksekäsu kiirmenetluse olemusega. Maksekäsu kiirmenetlus on oma olemuselt formaliseeritud menetlus, mille käigus tõendeid ei hinnata. Kuivõrd maksekäsu kiirmenetluses on kavandatavate muudatuste

tarbijakrediidilepingust tulenevas nõudes, märgitakse seda avalduses. Tarbijakrediidilepingust tuleneva nõude puhul tuuakse välja detailne ülevaade krediidi kasutusse võtmisest ja lepingujärgsetest maksetest ning võrdlev arvutus kõigi tarbija maksete kohta põhivõla, intressi ja viivise katteks. Avaldusele lisatakse nõude aluseks olev leping, sealhulgas maksegraafik, ning tarbijale võlaõigusseaduse § 403¹ kohaselt esitatud Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabeleht või sama seaduse § 403³ kohaselt esitatud Euroopa standardinfo teabeleht. Avalduses tuuakse välja krediidi kulukuse määr, samuti selle arvutamise aluseks olnud tagasimaksete summad ja tähtajad, kui tegemist on võlaõigusseaduse § 406¹ lõikes 4 sätestatud lepinguga. (1²) Kohus võib teha avaldajale ettepaneku esitada täiendavaid tõendeid.“	kohaselt võimalik tarbijakrediidi asjades nõuda üksnes põhivõlgnevust, seadusjärgset intressi ja seadusjärgset viivist, on käesoleva muudatuse vajalikkus täielikult arusaamatu. Kui maksekäsu kiirmenetluses piiratakse võlausaldaja õigust oma näue täies ulatuses maksma panna (vt kommetaarid eelmise sätte juures), siis peaks ka kontroll piirduma sellisel juhul üksnes sellega, kas nõutakse põhivõlgnevust, seadusjärgset intressi ja viivist ning kas ümberarvestused on tehtud vastavalt kavandatavale TsMS § 481 lõikele 2⁵. Seega, kui maksekäsu kiirmenetluses on võlausaldajal võimalik nõuda nagunii ainult nõude põhiosa ning seadusjärgset intressi ja viivist, siis jääb ebaselgeks, millist eesmärki siinkohal vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimise tõendamise kannab. Rõhutame, et sõltumata sellest, kas vastutustundliku laenamise põhimõtet on järgitud või mitte, mõlemal juhul on tulemus maksekäsu kiirmenetluses sama: võlausaldaja saab võlgnikult nõuda ainult nõude põhiosa ning seadusjärgset intressi ja viivist. Niisiis jääb arusaamatuks, miks pannakse võlausaldajale veel täiendav tõendite esitamise kohustus. Johtuvalt jääb kavandatava muudatuse eesmärk meile arusaamatuks. Sisuliselt muudab see sätte maksekäsu kiirmenetluse tarbijakrediidivaidlustes hagimenetluseks, kus kohus hindab sisuliselt lepinguga seotud asjaolusid. Järelikult, kui võlausaldaja peab ka kiirmenetluses esitama sisuliselt samad tõendid ja selgitused nagu hagimenetluses, siis on tal otstarbekam kohe hagimenetlusesse pöörduda. Esiteks, hagimenetluses annab kohus täiendava tähtaja puuduste kõrvaldamiseks (kui see on vajalik), mitte ei jäta hagi rahuldamata, nagu plaanitakse sätestada maksekäsu kiirmenetluse puhul (TsMS § 340¹ lg 1). Teiseks, hagimenetluses saab võlausaldaja nõuda võlgnikult muuhulgas sisse ka lepingujärgse intressi ja viivise, sissenõudmiskulud, õigusabikulud ning riigilõivu, lisaks pikeneb hagimenetlusega tõenäoliselt ka periood, mil võlausaldaja on õigustatud nõudma võlgnikult viivise tasumist. Kokkuvõttes on see aga kulukam tarbijale ja koormavam nii võlausaldajale kui ka niigi ülekoormatud kohtusüsteemile, kuigi seletuskirja leheküljel 3 märgitakse ekslikult, et muudatused ei suurenda ettevõtjate või inimeste halduskoormust. Tegelikuses kaasneb toodud muudatusega ettevõtjale aga oluline halduskoormuse tõus. Lisaks täiendav aja- ja kulukoormus. Sätte kohaselt on vajalik esitada täiendavad dokumendid, koostada ülevaade

	lepingujärgsetest maksetest (sh tähendab see ka täiendavaid ümberarvutusi iga juhtumi kohta eraldi). Nimetatud tegevused on iga krediidilepingu põhised ning eeldavad täielikku manuaalset protsessi. Ehk, et kui varasemalt puudus krediidiandjal kohustus esitada maksekäsu kiirmenetluses tõendeid, siis edaspidi suureneb tõendite esitamise ning ümberarvestuste tõttu ettevõtjate halduskoormus oluliselt.
TsMS paragrahvi 483 lõiget 1 täiendatakse teise lausega järgmises sõnastuses: „Kohus lahendab tarbijakrediidilepingu alusel esitatud maksekäsu kiirmenetluse avalduse selle saamisest alates kahekümne tööpäeva jooksul.”	Eelnõu seletuskirja kohaselt on tarbijakrediidi valdkonnas oluline, et menetluse korral oleks võimalik hinnata, kas nõue tugineb kehtivale ja õiguspäraselt sõlmitud lepingule. Seejuures TsMS § 434 kohaselt on kohtuotsus kohtumenetluse tulemusena Eesti Vabariigi nimel tehtud kohtulahend, millega asi otsustatakse <u>sisuliselt</u>. TsMS § 407 lg 1 järgi <u>võib</u> kohus hageja nõusolekul hagi tagaselaotsusega rahuldada hagiavalduses märgitud ja asjaoludega <u>õiguslikult põhjendatud</u> ulatuses. Kui asi on sisuliselt lahendatud, ei ole põhjendatud anda sama asi uuesti kohtulikule kontrollile. Mh on õiguskindluse põhimõttega olulises vastuolus, kui vastav muudatus viiakse sisse mitte üksnes edasiulatuvalt, vaid ka tagasiulatuva mõjuga. Kavandatav muudatus, millega kontrollitakse juba jõustunud kohtulahendeid, õõnestab oluliselt ka kohtulahendi seadusjõu põhimõtet. Õiguskindluse põhimõte tuleneb põhiseaduse §-st 10, mille eesmärk on luua kindlus kehtiva õigusliku olukorra suhtes. Põhiseaduse kommentaarides on selgitatud, et õiguskindluse üks tahke res judicata ehk kohtulahendi seadusjõu põhimõte nõuab kohtulahendite usaldatavust ja püsijäämist. Kui mingi õigusvaidlus on saanud jõustunud kohtulahendiga lahenduse, keelab see põhimõte üldjuhul sama vaidluse uuesti avamise. Kohtuotsuse õigusjõud on õiguskindluse tagamiseks eriti oluline. Kohtuotsus peab looma kestvat õigusrahu olukorras, kus on pikemat aega valitsenud vaidlus selle üle, mis on õige (RKÜKo 10.04.2012, 3-1-2-2-11, p 66.) Kohtulahendi seadusjõu põhimõte kaitseb riiklike otsuste püsivust, tagades, et neid ei saa tagantjärele muuta meelevaldselt, vaid üksnes põhjendatud erandlikel asjaoludel. Kohtuotsuse seadusjõustumise eesmärgiks on seega välistada sama kohtuasja teistkordne lahendamine, kindlustades seeläbi lisaks õiguskindlusele ka õigusrahu (RKPKm 07.11.2014, 3-4-1-32-14, p 28; RKÜKo 12.04.2016, 3-3-1-35-15, p 47). Eelnõu seletuskiri toob ühe eesmärgina välja ka siin kohtumenetluste kiirendamist, kuid toodud kavandatav muudatus just pikendab menetlust ning on seega vastuolus

	eelnõu eesmärgiga (vt kommentaarid ülal). Menetlemise kiirus on maksekäsu kiirmenetluse peamine eesmärk. On ilmne, et tõendite läbitöötamine on ressursimahukas ning tõstab kohtute halduskoormust, mis on jällegi vastuolus eelnõu eesmärgiga (tegelikult põhjustavad eelnõuga kavandatavad muudatused kohtutele varasemast oluliselt rohkem tööd). Oleme seisukohal, et sellises olukorras ei ole kohtul võimalik lahendada tarbijakrediidilepingu alusel esitatud maksekäsu kiirmenetluse avaldust selle saamisest alates kahekümne tööpäeva jooksul. Seaduse sätteid, mida praktikas ei ole võimalik täita, ei ole FinanceEstonia hinnangul põhjendatud kehtestada.
TsMS paragrahvi 484¹ täiendatakse lõikega 4 järgmises sõnastuses: “Käesoleva paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud ei kohaldata tarbijakrediidilepingust tulenevatele nõuetele. Kui sellise nõude või nõude osa puhul on maksekäsu tegemise eeldused täidetud vaid osaliselt, jätab kohus avalduse rahuldamata.”	FinanceEstonia hinnangul jätab see säte kohtule ebaproportsionaalselt suure õiguse jätta avaldus rahuldamata kui eeldused pole täidetud. Menetlusökoonoomiliselt on see ebaotstarbekas meede. Sellisel juhul peab võlausaldaja esitama sama nõude osas uue avalduse ning seejuures ka riigilõivu uuesti tasuma. Tsiviilkohtumenetluse ülesanne on tagada, et kohus lahendaks tsiviilasja õigesti, mõistliku aja jooksul ja võimalikult väikeste kuludega (TsMS § 2). See säte viib olukorrani, kus tegeliku lahendi saamiseks suureneb nii aja- kui ressursikulu nii kohtule kui ka võlausaldajale. Säte ei jäta ka kohtunikule kaalutlusruumi. Näiteks olukorras, kus võlausaldaja on teinud arvutus- või trükivea ning avaldusel kõrvalnõuded ületavad põhinõuet, peab kohus jätma avalduse rahuldamata ega saa paluda viga kõrvaldada, isegi kui tegemist on ilmselge eksimusega.
Pankroriseaduse paragrahvi 94 täiendatakse lõikega 1¹ järgmises sõnastuses: „(1¹) Kui nõue põhineb tarbijakrediidilepingust tuleneval nõudel, mille kohta on tehtud maksekäsk, tagasellaotsus või sõlmitud täitemenetluse seadustiku § 2 lõike 1 punktis 18 nimetatud notariaalne kokkulepe, tuleb lisaks kohtulahendile ja notariaalsele kokkuleppele esitada haldurile vähemalt järgmised dokumendid: 1) tarbijakrediidilepingu koopia; 2) andmed krediidi väljastamise ja tagasimaksmise kohta;	Nagu ülal juba märgitud, siis on FinanceEstonia seisukohal, et korduv kohtulik kontroll õõnestab oluliselt õiguskindluse ja kohtulahendi seadusjõu põhimõtet (vt eelmist kommentaari). Seletuskirja järgi on notariaalne kokkulepe loetellu lisatud seetõttu, et kuigi see on täitedokumendina kehtiv ja notariaalselt kinnitatud, ei tähenda see automaatselt, et kokkuleppe aluseks olev tarbijakrediidileping oleks sõlmitud kooskõlas seadusest tulenevate nõuetega. Notar ei kontrolli lepingulise suhte sisulist vastavust tarbijakaitse regulatsioonidele ega laenuandja kohustusi krediitdivõimelisuse hindamisel. Seega tuleb ka selliste nõuete korral võimaldada halduril ja kohtul hinnata, kas võlausaldaja on krediidisuhtes järginud seadusest tulenevaid kohustusi. Arusaadav, et notarid ei kontrolli lepingulise suhte sisulist vastavust tarbijakaitse regulatsioonidele ega laenuandja kohustusi

3) krediidi kulukuse määra arvestus; 4) dokumendid, mis tõendavad vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimist; 5) muud asjakohased dokumendid.“ Pankrotiseaduse paragrahvi 100³ lõike 4 punkt 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt: „1) nõue, mis on rahuldatud jõustunud kohtulahendiga või täitemenetluse seadustiku § 2 lõike 1 punkti 6 või 6¹ kohaselt täitedokumentiks oleva vahekohtu lahendiga, välja arvatud tarbijakrediidilepingust tuleneva nõude alusel tehtud maksekäsk ning tarbijakrediidilepingust tuleneva nõude alusel tehtud tagaseljaotsus;“ Pankrotiseaduse Paragrahvi 193 täiendatakse lõikega 8 järgmises sõnastuses: “Käesoleva seaduse § 100³ lõike 4 punkt 1 kohaldub pankrotimenetlustes, mis on algatatud enne 2026. aasta 1. jaanuari, nende nõuete suhtes, mille kohta ei ole pankrotiseaduse § 100³ alusel võlausaldajate nimekirja kohtumäärusega kinnitatud.”	krediidivõimelisuse hindamisel, kuid nõue, mille kohta on tehtud maksekäsk või tagaseljaotsus, ei peaks meie hinnangul korduvkontrolli enam läbima. Lisaks eeltoodule on seletuskirja punktis 6.3 märgitud, et plaanitavad muudatused ei mõjuta teadaolevalt füüsiliste ega juriidiliste isikute halduskoormust. Kuid tegelikkuses tuleb siiski arvestada, et uue regulatsiooni kohaselt on krediidiandjad kohustatud esitama täiendavaid tõendeid nii maksekäsu kiirmenetluses kui ka pankrotiavalduses, mistõttu on ilmne hoopis vastupidine, st eeltoodu suurendab krediidiandjate halduskoormust märkimisväärselt. Seega ei ole võimalik väita, et muudatused jäävad halduskoormuse osas täiesti neutraalseks. See säte asetab tarbijakrediidi nõuete võlausaldajad võrreldes teiste võlausaldajatega ebavõrdsesse olukorda. Teised võlausaldajad peavad nõudeavalduses märkima üksnes nõude sisu, aluse, suuruse ning asjaolu, kas nõue on tagatud pandiga (PankrS § 94 lg 1). Tarbijakrediiti väljastanud võlausaldaja peab lisaks veel tõendama krediidi väljastamist, tegema ülevaate tagasimaksmisest, selgitama krediidi kulukuse määra arvestamist, tõendama vastutustundliku laenamise põhimõtet. Lisaks tuleb esitada <i>“muud asjakohased dokumendid”</i>. Nende sisu ei ole eelnõus ega selle seletuskirjas aga täpsustatud, mistõttu on ebaselge, millele täpselt viidatakse. Selline määratlemata nõue annab haldurile kaalutlusõiguse nõuda piiritlemata hulgal dokumente, mille ulatus ja asjakohasus võivad olla vaieldavad, sh sisaldada ärisaladust. See omakorda loob õiguselgusetuse ja menetlusliku ebavõrdsuse. Selle sätte järgi justkui eeldatakse, et krediidiandja on oma kohustusi rikkunud. Olukord, kus krediidiandjatel on võrreldes teiste võlausaldajatega oluliselt suurem tõendamiskoormis, läheb vastuollu võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttega (nt tarbijakrediidi nõude võlausaldaja vs tarbijast võlgniku suhtes töövõtu- või käsunduslepingust tuleneva nõude võlausaldaja). Seega kujuneb olukord, kus üksnes teatud liiki võlausaldajaid koheldakse süsteemselt eeldatava väärkäitumisega, samas kui teistel piisab minimaalse info esitamisest. Selline lähenemine ei ole meie hinnangul kooskõlas õiguskindluse ega menetlusosaliste võrdse kohtlemise printsiibiga. Samuti viib täiendavate dokumentide võlausaldaja poolt esitamine, pankrotihalduri poolt nende hindamine, vastuväidete esitamine jne menetluslikult hoopis selleni, et toodud tarbijakrediidi nõuete tunnustamise asjad jõuavad igal juhul

	kohtusse. See aga omakorda pikendab pankrotimenetluse protsessi, tõstab kohtute koormust ning kogu protsess on kõikidele osapooltele kulukam. Oleme seisukohal, et notariaalse kokkuleppe ülekantlamine pankrotimenetluses ei ole asjakohane. Tehingu tõestamisel on notaril selgituskohustus. Notar selgitab välja osalejate tahte ja õiguslikult korrektseks tehinguks olulised asjaolud. Samuti selgitab notar osalejatele tehingu tähendust, õiguslike tagajärgi ja tehingu tegemise erinevaid võimalusi. Notar kajastab osalejate tahteavaldused notariaalaktis selgelt ja ühemõtteliselt. Seejuures hoolitseb notar selle eest, et välistataks eksimused ja kahtlused ega kahjustataks kogenematu ja asjatundmatu osaleja huve (TõS § 18 lg 1). Kui notaril tekib kahtlus tehingu seadusele ja osalejate tegelikule tahte vastavuse suhtes, arutab ta selle osalejatega läbi. Kui notar kahtleb tehingu kehtivuses ja osalejad nõuavad sellele vaatamata tõestamist, märgib notar oma selgituse ja selle kohta esitatud osalejate põhjendused notariaalakti (TõS § 18 lg 2). Seega, kui notariaalaktis puudub märges selle kohta, et tehingu aluseks olevates asjaoludes on esinenud puudusi, nt pole järgitud vastutustundliku laenamise põhimõtet, siis järelikult ei ole ka pankrotihalduril ega kohtul vajadust teha topeltkontrolli. Arvestades, et teiste võlausaldajate nõuded tarbijate suhtes ei ole automaatselt "vaidlustatud" staatuses, siis jääb arusaamatuks, miks tarbijakrediidi nõudeid koheldakse teistega võrreldes rangemini ning automaatselt vaidlustatuks loetakse. Lisaks näeme vastuolu õiguskindluse põhimõttega, kui uusi kavandatud nõudeid hakatakse kohaldama tagasiulatuvalt. Juba käimasolevad menetlused peaksid jätkuma samade reeglitega, mis kehtisid siis, kui menetlused algatati.
Tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja täitemenetluse seadustiku rakendamise seadust täiendatakse paragrahviga 11⁸ järgmises sõnastuses: „§ 11⁸. Sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitamise tarbijakrediidilepingust tuleneva nõude kohta tehtud kohtulahendi sundtäitmise puhul (1) Võlgnik võib esitada sissenõudja vastu täitemenetluse	Ebaselgeks jääb ka see, mis saab täitemenetlustest, kus võlgniku vara on juba realiseeritud (heauskele kolmandale isikule) võlgnevuste katteks. Kui tagaseljaotsus/makseäsk antakse uuesti kohtulikule kontrollile ning kohus leiab, et nõuet rahuldatud kujul ei ole olemas, kuna nt vastutustundliku laenamise põhimõtet on rikutud, kas võlgnikul tekib krediidiandja vastu kahju hüvitamise nõue? Samuti, mis saab juba tasutud täiturikuludest ja -tasudest, kas need on õigus tagasi nõuda? Eelnõust ega seletuskirjast ei selgu, mis saab sellistel juhtudel, kui sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi läbivaatav kohtunik jääb tagaseljaotse teinud kohtuniku järeldusega eriarvamusele.

seadustiku §-s 221 sätestatud hagi tarbijakrediidilepingust tuleneva nõude alusel tehtud maksekäsu sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks üksnes sellises ulatuses, mis ületab tarbijakrediidilepingust tuleneva põhinõude, seadusjärgse viivise ja intressi ning seadusega lubatud maksekäsu kiirmenetluse menetluskulud. (2) Võlgnik võib esitada sissenõudja vastu täitemenetluse seadustiku §-s 221 sätestatud hagi tarbijakrediidilepingust tuleneva nõude alusel tehtud tagaselaotsuse sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks üksnes juhul, kui kohus ei kontrollinud tagaselaotsust tehes tarbijakrediidilepingu vastavust seaduse nõuetele, sealhulgas vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimist.“	Kas sellisel juhul kohus lähtub üksnes eeldusest, et kontroll on tehtud ja topeltkontrolli üldse tegema ei hakka? Või kontrollib kohtunik asjaolusid siiski uuesti ja võib otsuse ümber hinnata? Kõik need olulised küsimused on reguleerimata jäetud. Oleme seisukohal, et kavandatavate muudatuste raames tuleb läbi viia põhjalikum põhiseaduspärasuse kontroll, eelkõige seoses ebasoodsa tagasiulatava keelu põhimõttega ja õiguspärase ootuse kaitsega. Tarbijakrediidnõuete võlausaldajad on oma nõuete realiseerimisel tuginenud jõustunud kohtulahenditele, sealhulgas ka nt otsustele, mis on tehtud aastaid tagasi, mille alusel on algatatud täitemenetlus. Kui seadusandja muudab menetlusreegleid viisil, mis mõjutab juba sõlmitud lepingute täitmist või juba esitatud nõudeid, rikub see õiguspärase ootuse põhimõtet. P. Pikamäe on märkinud, et õiguspärane ootus tagab isiku õiguste ja kohustuste kaitse tema subjektiivsel tasandil ning selle põhimõtte rikkumine on põhiseadusvastane (Juridica 2019, nr 9, lk 697–710). Riigikohus on sedastanud, et üldjuhul on jõustunud kohtulahendi sundtäidetavuse toime kõrvaldamise võimalused õiguskindluse ja õigusrahu huvides piiratud (RKTko 2-22-9401). Seega vajab eelnõu põhjalikumat analüüsi, kuidas avalik huvi kaalub üles isiku õiguspärase ootuse. Kuigi sätte legitiimne eesmärk on tagada tarbijakaitse ja kontrollida vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimist, tuleb hinnata, kas korduv kohtulik kontroll ei kahjusta ebaproportsionaalselt tarbijakrediidi võlausaldaja õigust õiguskindlusele ja menetluse lõplikkusele.
Täitemenetluse seadustiku paragrahvi 56 täiendatakse lõikega 2¹ järgmises sõnastuses: “Tarbijakrediidilepingu alusel tekkinud nõude puhul loetakse tulemi jaotamisel võlgniku võlast esmajärjekorras kustutatuks tema kanda olevad kulutused ja võla sissenõudmiseks tehtud kulud, seejärel põhivõlg, siis intress ja lõpuks muud kohustused.” Täitemenetluse seadustiku paragrahvi 221 lõiked 1¹ ja 2 muudetakse ning sõnastatakse järgmiselt:	Juhime tähelepanu, et kui täitemenetluses kohustuste katmise järjekord on sama, mis VÕS § 415 lg-s 2, siis jääb arusaamatuks, miks maksekäsu kiirmenetluses samu nõudeid esitada ei saa. Eelnõu seletuskirjas märgitakse, et eesmärk on soodustada tarbijakrediidilepingust tuleneva põhinõude kiiremat tasumist. Samal ajal maksekäsu kiirmenetluses seda loogikat ei kohaldata ega võimaldata võlausaldajal sissenõudmiskulusid üldse nõuda. Kui kavandatavate muudatuste kohaselt hakkab kohus igal juhul maksekäsu kiirmenetluses kontrollima seda, kas krediit on väljastatud seaduspäraselt, siis on ebaproportsionaalne võimaldada võlgnikul taasavada sama vaidlus veel kord ka täitemenetluses. See ei anna kehtiva kohtulahendi osas mingit õiguskindlust.

<i>“Muu kui kohtulahendi sundtäitmise puhul, iseäranis käesoleva seadustiku § 2 lõike 1 punktides 18–19¹ nimetatud täitedokumentide puhul, samuti tarbijakrediidilepingust tuleneva nõude kohta tehtud maksekäsu puhul ja tarbijakrediidilepingust tuleneva nõude kohta tehtud tagaselaotsuse puhul, saab võlgnik sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitada ka kõik vastuväited täitedokumendist tuleneva nõude olemasolule ja kehtivusele.”</i> <i>“Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud vastuväited on kohtulahendi puhul, välja arvatud tarbijakrediidilepingust tuleneva nõude kohta tehtud maksekäsu puhul ja tarbijakrediidilepingust tuleneva nõude kohta tehtud tagaselaotsuse puhul, lubatud üksnes siis, kui alus, millel need põhinevad, on tekkinud pärast kohtulahendi jõustumist.”</i>	Lisaks oleme juba ülal juhtinud tähelepanu, et võlgnikul on juba võimalik oma õigusi kaitsta nii maksekäsu kiirmenetluses vastuväidet esitades (TsMS § 485) kui ka hagimenetluses hagile seisukoha esitades (TsMS § 394). Seletuskirjast nähtub, et tegelik probleem, mida püütakse lahendada, seisneb selles, et võlgnikud ei oska ega tea oma õigusi nendes menetlustes kaitsta ja nähtavasti tekib eelnõu koostajate hinnangul selline oskus ja teadmine alles täitemenetluse käigus kui on oht vara arestimisele. Tegelikult viitab see võlgniku soovimatusele probleemiga tegeleda. Sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi ei peaks soodustama võlgnike võimalust süsteemi ärakasutades tagasimaksmist edasi lükata. Kuigi seletuskirjas märgitakse, et muudatusega peetakse ennekõike silmas vastuväidet, et enne täitedokumendi andmist ei kontrollinud ükski sõltumatu organ või isik tarbijakrediidilepingu vastavust seaduse nõuetele, siis sätte sõnastus sellist erisust välja ei too ning tegelikult kehtib sellise vastuväite esitamise õigus tarbijakrediidilepingute puhul mistahes argumentidega. Selline lähenemine ei ole aga kuidagi põhjendatud ega õiguspärane.

Kokkuvõttes leiame, et mitmed eelnõu muudatused ei saavutaks seatud eesmärki – kohtute töökoormuse vähendamist ja tarbijate õiguste kaitse parandamist, vaid võivad neid hoopis süvendada.

Seetõttu kutsume seadusandjat üles muudatusi enne vastuvõtmist ümber hindama ning kaaluma alternatiivseid ning õiguspärasemaid lahendusi, mis tagavad nii tarbijakaitse kui ka menetlusökoonomia eesmärgid. Selleks palume Justiits- ja Digiministeeriumil peatada eelnõu menetlemine ja kutsuda kokku kõikide asjaosaliste ümarlaud, et kaardistada tegelikud probleemid ja leida lahendused, mis ei kahjusta põhiseaduslikku õiguskorda, suurenda tohutult kohtute töökoormust ega sea tarbijakrediidi võlausaldajat ebaõiglasse olukorda.

Lugupidamisega,

Kaido Saar
FinanceEstonia juhatuse esimees

Anu Mürsepp
FinanceEstonia tegevjuht

Martin Lääts
FinanceEstonia krediidiandjate- ja vahendajate töögrupi juht